

Des dels temps del repoblament de Fals, l'autoritat màxima del terme l'ostentava un Batlle, una persona designada pel senyor feudal de Cardona amb poder per cobrar els delmes als vassalls i administrar justícia en els conflictes menors. Quan el Senyor va delegar una part del seu poder en els castllans (la família que va adoptar el cognom Falchs), aquests també van designar el seu propi batlle, i en algun moment, fins i tot va arribar a haver-hi un tercer batlle. Així, en un establiment fet el 1315 (veure la revista FALCHS nº27) hi van intervenir Berenguer Sala, batlle de Bernat de Fals, Ramon Breners, batlle de Ròmia de Cervera, i Francesc Vilalta, batlle del bescompte Ramon Folc. Tants manant no podia anar bé de cap manera!

Encara que el Batlle representés el poder oficial, el regiment dels afers importants que afectaven la vida del poble anava a càrrec d'un consell o "universitat", format per tots els caps de casa o "singulars". El consell funcionava de forma assembleària i es reunia, quan feia falta, un diumenge a la sortida de missa, a la part de fora de l'església, és a dir, al cementiri. Només hi participaven els homes, però de vegades la representació d'un mas anava a càrrec de la vídua de l'amo. Els temes a tractar eren principalment de caràcter econòmic, sobretot quan la collita havia estat dolenta i calia comprar blat en comú. Llavors nomenaven un síndic, encarregat de comprar-ne i repartir les despeses. Un exemple d'això el tenim en una reunió que es va fer el 26 de gener de 1631, on es va acordar vendre un censal de 400 lliures i delegar a Joan Fontanet, l'hereu de Sant Andreu, per comprar blat allà on en trobés. El consell, convocat pel Batlle Joan Serra, del mas Serra, estava format per 14 propietaris i dues vídues, mentre que propietaris de cinc cases més van delegar el seu vot. Altres motius per aplegar-se era el repartiment o "talla" de les contribucions extraordinàries, motivades per necessitats del Duc de Cardona; despeses de la guerra, casaments reials o qualsevol altre excusa. El repartiment de les despeses era un afer molt delicat i conflictiu, ja que les cases participaven d'acord amb la riquesa de les seves hisendes.

Assamblea de caps de casa

El Batlle era escollit per un període de tres anys i el càrrec solia recaure, per torns, en algun dels propietaris del poble. Quan la casa ducal dels Cardona va marxar de Catalunya, els nomenaments es feien des de Madrid. Serveix d'exemple la designació de Pere Boixeda de Torras de Galí com a Batlle pel període de l'1 de gener de 1685 fins a finals de desembre de 1687, pel procurador de "doña" Catalina Antònia de Aragon Folch de Cardona, duquessa de Medinaceli, Fera, Segorbe, i un llarg etcètera. El full de nomenament és una mostra de la prosa de palau: «...observen y hagan guardar vuestras ordenes y a ellas no contravengan ni permitan contravenir, si nuestra gracia tienen por cara y desean no incurrir en la pena de treinta florines de oro de Aragon, a nuestros cofres aplicadores...»

A més del batlle, els caps de casa es trobaven, un any sí, un any no, el dia de Sant Vicenç, per escollir-ne dos, que rebien el nom de Còsols o Jurats, indistintament. Entre les diverses tasques de les tres autoritats del poble hi havia la de participar en els actes protocol·laris. Així tenim que el 25 d'abril de 1696 van ser convocats perquè assistissin a primera hora del dia a Cardona, a l'acte de possessió del primogènit de la Duquessa, la qual havia renunciat per ser d'edat avançada. El Batlle i els Còsols eren els responsables de mantenir l'ordre públic, per la qual cosa feien llegir a toc de trompeta bans com aquest: «Se fa saber a tothom generalment de ordre del Excelentíssim Senyor Capita General que des del dia 8 de mars ultim queda pribat lo divertiment de la casa y pesca a tota clase de personas baix las penas posadas en lo any 1802». El fet d'haver d'executar les ordres superiors els portava a vegades força maldecaps. Si el poble no satisfia les contribucions, ells havien de respondre empenyorant els propis béns. Una cosa així devia passar el 1755. El batlle Francesc Moncunill va declarar davant notari el següent: «...en vista de la carta orden de la Real Sala Criminal de este Principado de Cathaluña, de su espontanea voluntad consiente y en buena fe promete que dentro el termino de ocho dias se depondrá preso en las Reales Carceles de la ciudad de Barcelona, baxo la pena de quinientas libras de moneda cathalana de bienes suyos propios en caso de contrafaccion exigideras. Y para mayor seguridad de la pena da en fiador a Joseph Grau, dueño y posesor del Manso Grau...» Els regidors Bartomeu Sagristà i Vicenç Massana també es trobaven en la mateixa situació.

Vistos els grans avantatges que comportava tenir un càrrec al govern local, no és gens estrany que els pagesos fessin mans i mànigues per evitar ser escollits. Els càrrecs cessants proposaven els seus substituïts, però hi havia casos en què els candidats buscaven excuses. El 1795 Valentí Sagristà Jaumeandreu va al·legar que no podia ser batlle per motius de salut, ja que li feia mal una cama i no podia caminar. El batlle cessant va enviar una carta al Procurador explicant uns fets que demostraven que el Jaumeandreu estava capacitat i en plena forma. Segons la carta, aquella

tardor havia anat a fires i mercats a Vic, Barcelona i Santpedor, anava a cavall, sortia a caçar perdius i conills en llocs llunyans i escabrosos. Afegia que casa seva només era a 3/4 d'hora de camí del lloc de trobada. Acaba la carta dient que al poble hi ha molta escassetat d'homes vàlids, que el pare del Jaumeandreu havia estat diverses vegades batlle, i que ell era una persona intel·ligent i molt apte pel càrrec.

Aquesta forma de govern municipal que havia funcionat tants segles va sofrir una gran transformació després de la Guerra de Successió, a causa de la derrota dels catalans i la pèrdua de les institucions i lleis pròpies de Catalunya.

Felip V es va proposar unificar totes les lleis i normatives de l'estat, seguint el model de Castella. Aquesta voluntat es va manifestar amb la publicació de la "Nueva Planta del Real Decreto", el 16 de gener de 1716. El preàmbul del decret és prou significatiu: «...La paternal atención del Rey nuestro Señor (Dios le guarde) despues de pacificado este Principado, y restituido à su legítimo dominio, y debida obediencia con la fuerza de las armas, se ha servido establecer (...) que en todas la villas, Lugares y Pueblos de dicho Principado quedasen reformados los estilos, costumbres y practicas antiguas...» El decret va abolir els consells oberts dels pobles, amb l'excusa que «...siendo estos concursos de gentes, no solo perniciosos al Estado, sí tambien perjudiciales al mismo bien de los moradores, pues la multitud de los concurrentes, mas presto produce confusion y discordias que un discreto acierto en las resoluciones...»

Els cònsols, jurats, paers, o consellers van passar a ser Regidors, i el Batlle es va convertir en Bayle o Alcalde. La durada del càrrec d'Alcalde va passar de tres a dos anys i el nombre de Regidors es va establir segons la mida del poble. Si tenia entre 30 i 60 veïns, li tocaven 3 regidors, si passava de 100, 4 regidors, de 200, 5 regidors, i així successivament. Els nomenaments es feien des de dalt, segons els articles 45 i 51 del Decret: «...pertenece a Nós, y Real Audiencia, libre y absolutamente, y sin proposición ni concurso alguno de los mismos pueblos, la elección de los Regidores...»

Com que el decret topava amb algun dels privilegis de la noblesa, per exemple el dret que tenien certs barons i eclesiàstics de nomenar els seus batlles, la normativa es va haver d'adaptar. En aquests casos, el Senyor proposava els seus candidats a la Real Audiència, i si no hi havia cap inconvenient, eren nomenats. Aquesta situació es donava a Fals, que era un poble que no estava sota domini reial sinó de la noblesa.

Una altra novetat va ser la introducció del cadastre, un impost directe sobre les terres i les persones, que va substituir alguns dels antics tributs. El territori de Fals es va dividir en tres zones i en cada una d'elles un Regidor s'encarregava d'arreplegar els diners. Aquest funcionament administratiu va ser vigent a Fals fins a meitats del segle XIX, quan una reorganització territorial va ajuntar els termes de Fals, Fonollosa i Camps en un únic municipi. Però aquest és un tema que es tractarà en un proper article.

EDICIÓ: Grup de divulgació de la història de Fals, Associació Cultural i Recreativa de Fals
COL·LABORACIÓ: Ajuntament de Fonollosa,
Cooperativa UMAC, Arxiu Comarcal de
Manresa

ASSOCIACIÓ CULTURAL I RECREATIVA DE
FALS
Carrer de les escoles, s/n
08259 Fals (Fonollosa)
Telèfon: 938368003

El contingut d'aquesta edició és de divulgació de la història local del poble de Fals. En cap cas es vol ferir la sensibilitat de ningú i, serà d'agrair que qualsevol errada o inexactitud en els escrits, sigui comunicada als redactors de Falchs.